

Det sørgende dyr. – Om sorgen, selvet og samfundet.

Af Svend Brinkmann

Forlaget Klim, 2018, 232 sider, pris 299,95.

Svend Brinkmanns nye bog handler om sorg som livsvilkår for os mennesker. Bogen har baggrund i et flerårigt forskningsprojekt kaldet 'Sorgens kultur' (www.sorg.aau.dk).

Det er Brinkmanns hensigt med bogen, at bidrage til en forståelse af sorg som et eksistentielt anliggende snarere end et dysfunktionelt ditto. Det er en præmis for hans fremstilling, at det overhovedet lader sig gøre at sige noget alment om sorg, på trods af store individuelle og kulturelle variationer og forskelle.

Svend Brinkmann er i en større offentlig mest kendt for hans kulturkritiske debatbøger – Stå fast, Stå steder og Gå glip. Det sørgende dyr er en anden genre, der hovedsagligt har karakter af, hvad man kunne kalde en formidlingsbog. Og Brinkmann er en fremragende formidler af svære og komplicerede forhold forbundet med liv, kærlighed, død og sorg!

Bogen indledes med et kapitel, der udover at give et overblik over selve bogen også giver et kort og interessant overblik over sorgens (og dødens) nyere historie.

Det følgende kapitel 2 leverer en vigtig drøftelse af hvordan fænomenet følelser (emotioner) kan forstås og af følelsernes sammenhæng med selvet og det særlige menneskelige. Brinkmann er bogen igennem optaget af hvad der adskiller os mennesker fra andre dyr, hvilket allerede fornemmes med bogen titel: Det sørgende dyr og ikke bare det sørgende menneske, selvom det er en pointe bogen igennem, at vi mennesker adskiller os fra andre dyr ved for alvor, at kunne sørge over tabet af et andet menneske. Vi adskiller os ganske vist som mennesker fra dyr på mange andre og måske endda mere afgørende måder. Det kunne for eksempel blive til bogtitler som: Det talende og skrivende dyr, Det intersubjektive dyr og Det selvrefleksive dyr. Men nærværende bog har fokus på det særlige menneskelige forbundet med sorgen. Kapitlet trækker blandt andet på Rom Harré, Martha Nussbaum og Robert Salomon. Følelser beskrives som værende intentionelle og der siges at være en tæt sammenhæng mellem menneskers tanker om og følelser af, hvad der sker omkring dem. Kapitlet ser nærmere på en række myter eller hverdagsforestillinger om følelser – fx at de skulle være irrationelle. Men følelser handler også om at opnå den bedst mulige forståelse af verden, hvilket jo må betegnes som en rationel bestræbelse. Kapitlet drøfter særligt fire følelser, som hævdes at være særligt menneskelige, nemlig angst, skam, skyld og selv sagt sorg.

Kapitel 3 beskriver sorgens fænomenologi og drøfter sorgen som sådan. Brinkmann tager afsæt i Kants såkaldte transcendentale spørgsmål, der stillet til bogens emne lyder: Sorg eksisterer – hvordan skal en teori om det mentale liv se ud for at kunne redegøre for denne kendsgerning? (side 84-86). Brinkmann

sender i øvrigt med bogens undertitel 'om sorgen, selvet og samfundet' en hilsen til George Herbert Mead banebrydende værk: 'Sindet, selvet og samfundet'. Og han argumenterer da også overbevisende for selvets dybe relationalitet. Når man har mistet en elsket, kan man derfor i en vis forstand siges at have mistet noget af sig selv, som det hedder i en udbredt metafor i beretninger om sorg.

Det følgende kapitel 4 drøftes kroppens rolle i sorgen. Kroppen i sorg siges ikke at have megen plads i litteraturen om sorg, selvom kroppen indgår i standarddefinitioner på sorg. Brinkmann nærmer sig kroppen og dens rolle med en Merleau-Ponty inspireret tilgang. Sorgen siges på sin vis at være i kroppen, når kroppen er i sorg. Kapitlet genoptager også spørgsmålet om hvad følelser egentlig er. Det sker blandt andet ved en interessant modstilling af de to sværvægttere William James og Jean Paul Sartre.

Kapitel 5 udvider blikket på sorg, idet det behandler sorgens økologi – økologi forstået som forholdet mellem organismer og deres miljøer. Sorgen er nemlig både i kroppen og i kulturen. Sorgen har både socialt og materielt fordelte aspekter.

Endelig tager kapitel 6 spørgsmålet om diagnostiske kategorier for kompliceret sorg og medikalisering af sorg op til diskussion.

Det sørgende dyr handler ikke om behandling af sorg eller om hvordan vi mennesker overkommer sorg. Den behandler heller ikke betydningen af det specifikke tabs karakter for sorgerfaringen – fx om forskellen på at miste et barn eller en forælder. Bogen følger et fænomenologisk spor og forsøger at skrive en forståelse frem af sorgen både i bredden og dybden.

Jeg kan varmt anbefale bogen, som jeg ser som en håndsrækning til alle, der ønsker at komme nærmere på forståelse af sorg som et relationelt og intentionelt fænomen, der er forankret både i kroppen og den fælles kultur.

December 2018,

Ole Løw